

Historia w przestrzeniach pamięci Obóz – miejsce – muzeum

Konferencja naukowa z okazji 75-lecia Państwowego Muzeum na Majdanku

Muzea usytuowane na terenach obozów z okresu II wojny światowej stanowią połączenie trzech odrębnych, ale jednocześnie wzajemnie przenikających się bytów. Są przestrzeniami pamięci w wymiarze realnym i symbolicznym, historycznym i kulturowym, kognitywnym i emocjonalnym. Użyta w tytule konferencji triada pojęciowa wyznacza ramy tych przestrzeni. Jest kluczowa dla debaty o specyfice i znaczeniu polskich muzeów martyrologicznych, ich misji, narracjach i społecznej recepcji.

„Obóz” to historia zbrodni, losy więźniów, ich prześladowanie i eksterminacja. To również jego zachowane w różnym stopniu zabudowania. Relikty te, będąc fragmentami obozów, przynależą jednocześnie do miejsca, w sensie „miejsca po”, które ma własną historię i jest palimpsestem kulturowym z kilkoma warstwami pamięci.

Pozornie może się wydawać, jak pokazuje przykład posiadającego dużą liczbę obiektów historycznych Państwowego Muzeum na Majdanku, że „obóz” i „miejsce” to jedno. Jest jednak inaczej, co najlepiej ilustruje miejsce pamięci w Sobiborze. Nie zachowały się tam właściwie budynki obozowe, ale istnieje teren dawnego niemieckiego obozu zagłady z ukrytymi w ziemi relikdami, a więc „miejsce po” – przeobrażone najpierw przez sprawców ludobójstwa w toku zacierania śladów zbrodni, po wojnie zaś przez przyrodę i różnego typu działania.

Do wspomnianych form kultury materialnej dochodzi instytucja „muzeum”, które pełni w tej triadzie funkcję depozytariusza pamięci i medium narracji o prze-

szłości, ale swoją instytucjonalną nadbudową oddziałuje też na substancję historyczną. W tym układzie „obóz” i „miejsce” (a często tylko ich część) są składnikami muzeum, poddawanych procesom upamiętniania, muzealizacji i dydaktyzacji.

Aby muzea martyrologiczne mogły właściwie kreować swój przekaz, potrzebują wiedzy dotyczącej owych trzech przestrzeni pamięci. Jaki jest zatem współczesny stan badań historycznych i muzeologicznych poświęconych muzeom martyrologicznym? Co wiemy o uniwersum obozowym, a co wciąż pozostaje do odkrycia? Jakie znaczenie w przekazie muzeów martyrologicznych ma powojenna historia miejsc i samych muzeów? W jaki sposób buduje się narrację w muzeach działających w autentycznych miejscach historycznych, a jak w instytucjach organizowanych poza nimi? To tylko niektóre zagadnienia, z którymi mierzą się dzisiaj pracownicy muzeów zajmujących się problematyką zbrodni niemieckiego i sowieckiego totalitaryzmu.

Głównym celem naszej jubileuszowej konferencji jest stworzenie międzyinstytucjonalnego forum dialogu. Głęboko wierzymy, że podjęcie takiej refleksji w 2019 r., w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej, a zarazem z perspektywy 30-lecia budowy w Polsce państwa demokratycznego – procesu, który w różny sposób wpływał na sytuację i działalność polskich muzeów, może pomóc określić szanse i zagrożenia związane z rozwojem muzeów martyrologicznych w nadchodzącej dekadzie.

Tomasz Kranz
Dyrektor
Państwowego Muzeum
na Majdanku

Organizator

Państwowe Muzeum na Majdanku
ul. Droga Męczenników Majdanka 67
20-325 Lublin

Sekretarz konferencji

Magdalena Petruk
tel. 81 710 28 58, 510 794 284
e-mail: konferencja@majdanek.eu

Sekretariat Muzeum

Renata Zgrajka
tel. 81 710 28 21
sekretariat@majdanek.eu

75
LAT
PAŃSTWOWEGO
MUZEUM
NA MAJDANKU

Państwowe Muzeum
na Majdanku

Lublin, 7–9 października 2019 r.

Historia w przestrzeniach pamięci Obóz – miejsce – muzeum

Konferencja naukowa
z okazji 75-lecia
Państwowego Muzeum
na Majdanku

PROGRAM

7 października 2019 (poniedziałek)

Miejsce: Państwowe Muzeum na Majdanku – budynek Centrum Obsługi Zwiedzających

9.00–9.30 **Tomasz Kranz**, powitanie uczestników i słowo wstępne

9.30–10.30 **Marta Grudzińska**, *Polacy więzieni w KL Lublin w świetle najnowszych badań*

Piotr Setkiewicz, *Auschwitz 1942*

Piotr Chruścielski, *Nie-obecni. O więźniach KL Stutthof, o których milczymy*

10.30–10.40 dyskusja

10.40–11.00 przerwa

11.00–12.00 **Marta Zawodna-Stephan**, *Necrocommunitas. Obozy koncentracyjne w fazie przejściowej*

Wojciech Lenarczyk, *O spuściźnie aktowej nazistowskich obozów koncentracyjnych w kontekście edycji „Majdanek w dokumentach”*

Agnieszka Kłys, *Powojenny los dokumentacji obozu koncentracyjnego Stutthof*

12.00–12.10 dyskusja

12.10–13.30 obiad

13.30–14.30 **Łukasz Posłuszny**, *Przestrzenność obozu koncentracyjnego*

Jerzy Halbersztadt, *Wyznaczanie przestrzeni Zagłady w Polsce na tle praktyk w innych krajach*

Katarzyna Kocik, *O historii KL Plaszow w piśmiennictwie naukowym i publicystyce prasowej (1945–2007)*

14.30–14.40 dyskusja

14.40–15.00 przerwa

15.00–15.40 **Tomasz Hanejko**, *Zanim powstało muzeum. Historia upamiętniania miejsca zagłady w Bełżcu*

Marcin Michniowski, *40-lecie Muzeum Martyrologii „Pod Zegarem”*

15.40–15.50 dyskusja

16.00–17.30 zwiedzanie terenu KL Lublin z muzealnym przewodnikiem (opcjonalne)

8 października 2019 (wtorek)

Miejsce: Państwowe Muzeum na Majdanku – budynek Centrum Obsługi Zwiedzających

9.00–10.00 **Tomasz Kranz**, *Od miejsca zbrodni do miejsca pamięci. Główne założenia ekspozycji muzealnej urządzanej na terenie byłego niemieckiego obozu zagłady w Sobiborze*

Monika Bednarek, **Marta Śmietana**, *Muzeum Miejsce Pamięci KL Plaszow: założenia scenariusza upamiętnienia*

Wojciech Śleszyński, *Muzeum Pamięci Sybiru. Miejsce – narracja – muzeum*

10.00–10.10 dyskusja

10.10–10.30 przerwa

10.30–11.30 **Marcin Owiński**, *Polityka i pamięć. Uroczystość odsłonięcia Pomnika Walki i Męczeństwa w byłym KL Stutthof 12 maja 1968 roku*

Bartłomiej Grzanka, *Przywracanie pamięci. Rola Muzeum byłego niemieckiego obozu zagłady Kulmhof w Chełmnie nad Nerem w odpamiętywaniu miejsca tragedii i upamiętnieniu ofiar*

Dominik Szulc, *Zabudowa terenu poobozowego oraz upamiętnienie ofiar AL i KL „Budzyń” w okresie powojennym*

11.30–11.40 dyskusja

11.40–12.00 przerwa

12.00–12.40 **Agata Jankowska**, *Wizualne strategie pamięci. Fotografie jako formy narracji w muzeach na terenie obozów koncentracyjnych / zagłady*

Piotr Stanek, *Naukowe doświadczenia i wyzwania z perspektywy półwiecza. Casus Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych*

12.40–12.50 dyskusja

12.50–14.30 obiad

Miejsce: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Plac Marii Skłodowskiej-Curie 4A, sala posiedzeń Rady Wydziału Humanistycznego

14.30–16.00 debata *Czym jest miejsce po obozie? Znaczenia, funkcje, konteksty*

uczestnicy: **Roma Sendyka**, **Bogusław Szmygin**, **Robert Traba**, **Anna Ziębińska-Witek**

prowadzenie: **Andrzej Stępnik**

9 października 2019 (środa)

Miejsce: Lubelskie Centrum Konferencyjne, ul. Artura Grottgera 2, sala S1 (parter)

9.30–10.30 **Jan Kutnik**, *Uwarunkowania odbioru ekspozycji Państwowego Muzeum na Majdanku – badania publiczności*

Alicja Bartuś, *Pamięć wyklęta. Co młodzi wiedzą o Auschwitz i II wojnie światowej w świetle raportu z badań (2016–2018)*

Anna Czerner, **Elżbieta Nieroba**, *Rola badań empirycznych w rozwoju edukacji w miejscu pamięci*

10.30–10.40 dyskusja

10.40–11.00 przerwa

11.00–12.30 debata *Między lokalnością i globalnością. O statusie, potencjale, szansach i zagrożeniach muzeów martyrologicznych w Polsce*

uczestnicy: **Paulina Florjanowicz**, **Wiesław Wysok**, **Piotr Cywiński**, **Dorota Folga-Januszewska**

prowadzenie: **Piotr Tarnowski**

12.30–12.50 przerwa

12.50–13.50 **Kinga Anna Gajda**, *Pomnikowe i nie-pomnikowe, instytucjonalne miejsca pamięci i nie-miejsca – potencjał edukacyjny Les lieux de Memoire*

Agnieszka Praga, *Dulag 121 w Pruszkowie. Zwiedzający w Muzeum i jego konfrontacja z przestrzenią miejsca pamięci wokół pomnika „Tędy przeszła Warszawa”*

Justyna Nowak, *Odziedziczyć pamięć o obozie koncentracyjnym*

13.50–14.00 dyskusja, zakończenie konferencji

14.00–15.00 obiad